

gatione. Festum item S. Annæ cœpit multis in locis introduci, præsertim in Hispania: sed non est ex vi legis, neque hactenus videtur consuetudo obligationem introduxisse. Cur autem de Sanctarum mulierum festivitibus præter Virginem, nulla sint data ab Ecclesia præcepta, universum Christianismum obligantia, possent facile rationes et congruentiæ excogitari, sed non est necesse in hoc immorari.

24. *Festum omnium Sanctorum generaliter servatur.* — *Festum hoc cœpit tempore Bonifacii IV.* — Septimo institutum est ab Ecclesia generale festum de omnibus Sanctis, et de illius observatione latum est præceptum universale: et ita in dictis c. 1 et ultim. hoc festum inter solemnia numeratur, et de illius observatione sub obligatione universalis est et indubitata consuetudo. De antiquitate autem hujus festi, Covarr., 4 Variar., capit. 49, numer. 8, circa finem, existimat esse ante tempora Augustini, propter concionem quæ nomine Augustini in illa festivitate legitur. Verumtamen multi observarunt sermonem illum non esse Augustini, sed Alcuini, vel alterius, qui ex scriptis Cypriani et Chrysostomi illum concinnavit, ideoque a Lovaniensibus inter sermones Augustini de Sanctis positus non est, sed separatim inter incertos. Est ergo communis resolutio, festum hoc non fuisse ante Bonifacium IV. De quo referunt Platina in vita ejus, et Raban., homil. in illud festum, Bonifacium Romæ consecrasse templum, quod ab ethnicis Pantheon dicebatur, in honorem omnium Martyrum et Virginis, unde hodie Ecclesia S. Mariæ Rotundæ vulgo vocatur. Inde vero (ait Raban.), crescente paulatim devotione et religione, decretum est ut dies primus novembris in honorem Sanctorum omnium observari præciperetur. Et Matth. Palmerius in Chronico refert, Gregorium IV ante 835 annos id præcepisse, et ab eo tempore in universa Ecclesia observatum esse, ut refert etiam Durandus in Rationali, lib. 7, capit. 34. Post diem autem omnium Sanctorum, instituta est Commemoratio defunctorum omnium; sed dies ille non est observari præceptus, nec ad festivitatem pertinet. De suffragiis autem pro defunctis alibi diximus, et de institutione illius diei videri potest Durandus supra c. 35. Solent præterea hic addi festa dedicationum, vel Patronorum, sed hæc licet fortasse manent a lege universali, et ex vi juris, ut exponam capite sequenti, tamen nullum est quod obliget sub

præcepto universalem Ecclesiam, præter festum Angelorum, vel Sanctæ Mariæ ad Nives, de quibus dictum est: aliæ enim dedicationes Lateranensis templi, aut Sancti Petri, quas Ecclesia Romana celebrat quoad officium, de præcepto non sunt, ut constat.

CAPUT X.

DE NUMERO ET COMPARATIONE DIGITARUM FESTIVITATUM.

1. Ex dictis in superioribus capitulis, colligere licet, numerum festivitatum, quæ ex generali præcepto ab universa Ecclesia observandæ sunt, ad numerum octoginta unius dierum ad summum accedere. Patet, quia dominici dies regulariter sunt quinquaginta duo; ex festis autem Domini quæ numeravimus, decem tantum sunt sub præcepto; ex illis tamen duo cum dominicis coincidunt, et duo alia Virgini tribui solent; pro eis tamen addi debent quatuor dies festivi, qui conjunguntur cum festis Paschæ, et Pentecostes; et ita relinquuntur idem numerus decem dierum, quibus addendæ sunt quatuor solemnnes festivitates Virginis, et unus dies Joannis Baptiste, et decem Apostolorum (quia, licet ipsi sint tredecim, sex illorum hinc celebrantur per singulos dies); Martyrum vero tres tantum festivitates ex præcepto observamus, quæ omnes numerum octoginta dierum efficiunt, cui numero dies unus omnibus Sanctis dicatus adjungitur. Interdum vero hic numerus dierum minuitur, quia sæpe Sanctorum festivitates in diem dominicum cadunt. Et ideo moraliter loquendo non potest augeri ille numerus, nisi de novo feratur aliquod præceptum, quia, licet nonnunquam (scilicet) per singulos senarios annorum, numerus dominicarum crescat ad quinquaginta tres, semper, ex alia parte dierum festivalium numerus minuetur, et ideo vix unquam accedet ad numerum dierum octoginta.

2. *An hi dies omnes æquales sint in obligatione.* — Sed quæret tandem aliquis, an hi omnes dies æquales sint quoad præcepti obligationem. Et ratio dubitandi esse potest, quia in jure quidam majores, alii minores dicuntur, ut ex capite 1, et capit. *Licet*, de Fer., colligitur. Respondeo breviter primo, si comparatio fiat in magnitudine seu duratione temporis, hos dies omnes esse æquales, nimirum viginti quatuor horarum, non quia hoc pertinet ad jus divinum, vel naturale, ut quidam

Summistæ falso confingunt, contra quos supra egimus; sed quia jus commune de his diebus loquitur, ut patet ex c. 1 de Feriis, et aliis supra citatis; et quia, simpliciter loquendo de diebus, solent intelligi dies naturales, qui sunt viginti quatuor horarum, et ita præcepta jejuniorum, vel orationum, quæ per singulos dies fieri debent, semper de his diebus intelliguntur.

3. *Quid dicendum de rebus ad quas obligant.* — *Ratio conclusionis.* — Secundo, si comparatio fiat in actionibus vel omissionibus, ad quas obligat præceptum observandi festos dies, sic etiam omnes hi dies sunt æquales extensive (ut sic dicam), licet intensive possit inter eos aliqua inæqualitas cogitari. Dico autem esse æquales in hoc extensive, quia (ut infra late dicam) non obligat dictum præceptum ad plures actiones in uno festo quam in alio, nec ad abstinendum a pluribus operibus in uno quam in alio, quantumvis in se sit dignius alio. Ratio est, quia tenor præcepti unus est pro omnibus diebus; nam positive jubet tantum audire Missam; negative autem prohibet universa opera servilia, et omnia quæ ad illa reducuntur, ut infra videbimus. Neque in hoc fit ampliatio aut restrictio pro diversis diebus, et si quis velit fingere varietatem aliquam, nullam regulam aut rationem illius assignare poterit. Est ergo in hoc quædam æqualitas, quæ plane fuit necessaria, quia totum hoc præceptum fertur per modum unius, nec poterat aliter ad diversas dies applicari. Intensive autem dico esse in hoc quamdam inæqualitatem, quia quo solemnus et dignius est festum, eo major est obligatio servandi illud, et in illius transgressione aut contemptu magis peccatur. Cujus signum est, quia magis scandalizat seu offendit alios publica violatio festi in uno quam in alio. Et ratio est, quia hæc inæqualitas non oritur ex forma præcepta, sed ex materia ipsa, quæ in uno actu ejusdem virtutis nobilior est quam in alio, et consequenter actus ipsi inæquales sunt; unde fit, ut idem præceptum cadens in illos, magis vel minus obliget. Existimo tamen hanc inæqualitatem non esse tantam, ut notabilem diversitatem faciat, quam in confessionem explicare necesse sit, nisi ratione notabilis scandali, aut alterius extrinsecæ circumstantiæ.

4. *Dies festi inæquales sunt in solemnitate, et in difficultate relaxandi observationem.* — *Diebus festis an flectenda genua.* — Tertio, hinc fit ut inter hos dies sit aliqua inæquali-

tas in solemnitate, et signis honoris et cultus, quibus ab Ecclesia celebrantur, atque etiam, quod ad nos magis spectat, in difficultate relaxandi observationem talis diei. Prior pars pertinet ad clerum, et ad modum celebrandi divina officia in his diebus, et ideo eam ut notam, et ab hoc loco alienam, remitto. Solum adverto, quia hoc ad omnes pertinet, Alexandrum III, in capit. secundo de Feriis, docere, *dominicus diebus, et in præcipuis festivitibus* non esse flectenda genua in orationibus publicis, sicut observatur tempore paschali, ubi obscurum est quid intelligat per præcipuas festivitates, et quod in hoc habeant singulare. Nam Glossa ibi, verb. *Præcipuis*, intelligit omnes festivitates ibi comprehendi, quæ observari præcipiuntur in dicto capit. 1 de Cons., d. 3, et in ult. de Feriis, ac subinde in hoc etiam servari æqualitatem in omnibus diebus festis. Sed imprimis cæremonia illa non spectat ad obligationem præcepti. Deinde forte nunquam observata fuit in omnibus diebus festis indifferenter, sed in quibusdam majoribus, qui in eo textu dicuntur præcipui. Denique Clemens VIII, revocans cæremoniam illam in Breviario, non facit mentionem festivitatum, sed tantum dominicarum. Posterior ergo partem posuimus propter c. *Licet*, de Fer., ubi facultas datur laborandi in aliquibus operibus alias prohibitis in diebus festis, et ab illa dispensatione excipiuntur majores anni solemnitates. Quæ exceptio, licet in particulari dispensatione fieri videatur, tamen ibi intelligitur data esse forma concedendi similes indulgentias, seu dispensationes, et quoad hoc dicimus non omnia festa esse æqualia; nam in minoribus festis conceditur ex aliqua causa indulgentia, quæ ex eadem in majoribus concedi non debet.

5. *Quæ festivitates dicantur majores.* — Dubitant tamen ibi Doctores, quæ dicantur majores festivitates. Glossa enim ibi quinque numerat, Nativitatem Domini, Epiphaniam, Pascha, Ascensionem, et Pentecostem, nulla adhibita probatione: eam tamen sequuntur Joannes And., et Panorm. Addunt vero Assumptionem Virginis, nam illud festum inter quatuor maxime privilegiata quoad interdictum numeratur in cap. *Alma*, de Sent. Excom., in 6, ubi ex illis quinque numeratis a Glossa, omittuntur Epiphania, et Ascensio Domini, et aliis tribus æquiparatur Assumptio; ergo a fortiori in presenti est comprehendenda sub festis majoribus. Censeo vero etiam esse addendum festum corporis Christi; tum quia in

Ecclesia non est receptum ut minus solemne, quam cætera enumerata; tum etiam quia illud etiam festum non est capax interdicti, juxta concessionem Pontificum, de quibus diximus in tom. 5 tertiæ part., disput. 34, sect. 4, num. 41. Sunt autem hæc septem festa majora limitanda, ut existimo, ad septem dies, quoad dictum effectum, quia non oportet illam difficultatem dispensationis extendi ad octavarum dies, etiamsi aliqui eorum festivi sint, ut a fortiori constat ex his quæ in dicto loco tom. 5 dixi. Cum autem hæc enumeratio nullo jure in rigore probetur, quia dictum cap. *Alma* parum favet Epiphaniæ et Ascensionis, oportet ut communi opinione et estimatione nitatur; nam omnia illa festa communiter reputantur quasi æqualia et paschalia (ut sic dicam), licet interdum in jure aliquod privilegium uni concedatur, quod alteri non conceditur; quod non obstat quominus simpliciter ex majoribus censeantur. Unde infero, quod si alicubi aliquod festum Patroni, ut verbi gratia, Sancti Jacobi Compostellæ, vel aliud simile, æque solemne ac prædicta, communiter reputetur, merito etiam possit inter majores festivitates ibi reputari, ut non debeat in illo indulgentia laborandi sine valde extraordinaria causa concedi.

CAPUT XI.

DE FESTIS QUÆ IN ALIQUIBUS TANTUM PROVINCIIS SEU DIOECESIBUS SERVARI DEBENT EX PRÆCEPTO.

1. *Aliqualis varietas Ecclesiæ decorem addit.* — *Dupliciter introducuntur festa particularia.* — Quamvis Ecclesia una sit, et ideo in substantialibus et principalibus ritibus, ac festivitibus unitatem servet, non est contra unitatem ejus, quod in aliquibus secundariis caeremoniis varietatem habeat, imo hæc varietas pertinet ad pulchritudinem ejus. Hæc ergo varietas etiam in festivitibus cernitur: quædam enim in uno loco servantur ex præcepto, quæ in aliis locis sub obligationem non cadunt, ut constat ex usu Ecclesiæ, et supponitur in dicto c. 1 de Cons., distinct. 3, et cap. 2 et ult. de Feriis, ubi Doctores omnes id advertunt. De his ergo festis particularibus dicendum hic est: non possumus autem singula numerare, sicut in prioribus fecimus, quia pendent ex privatis legibus et consuetudinibus, quæ variæ sunt. Solum ergo ad nos spectat explicare jus et modum introducendi

tales festivitates, et modum obligationis hujus præcepti, prout talibus festivitibus applicatur. Possumus autem intelligere, duobus modis introduci hujusmodi festa particularia: primo, ex vi ipsius juris communis sine speciali facto seu voluntate alicujus inferioris prælati. Secundo, per inferiorem legem, seu constitutionem extra jus commune, seu consuetudinem illi æquivalentem, et uterque modus est suo modo verus, et a nobis breviter explicandus.

2. *Primus modus explicatur.* — Primo ergo dicendum est, posse aliquod festum esse sub obligatione in uno loco ex vi juris communis, licet non obligetur universa Ecclesia ad illud festum observandum. Hoc patet, quia licet præceptum sit juris communis, nihilominus materia præcepti potest in uno loco inveniri, et non in aliis, et sic obligare ibi ubi est materia ejus, et non alibi, ubi non occurrit. Exemplis res declaratur: nam potest jus commune disponere, ut festum Patroni, dedicationis, aut Sancti titularis uniuscujusque loci, seu Ecclesiæ ex præcepto observetur: tunc enim hæc civitas ex vi hujus legis tenetur observare festum S. Antonii, vel S. Vincentii, et nihilominus obligatio illa particularis est hujus diocesis, et non totius Ecclesiæ, et sic de aliis. Ita in hujusmodi lege ad illius obligationem supponitur quidem aliquid speciale in tali loco, ratione cujus obligat lex ad tale festum observandum in illo potius quam in alio; sed illud, quod supponitur, non est particularis lex de festo ipso, sed est factum aliquod, ex quo oritur materia legis, quale est dedicatio talis templi facta hodie, et hoc loco, vel particularis ratio, et voluntas habendi hunc Sanctum ut Patronum, vel titularem; hæc enim materia supposita, ipsum jus commune obligat; sicut in materia de voto, dicimus obligationem servandi votum de jure naturali esse, quamvis materia illius obligationis, quæ est promissio, ex propria ac particulari pendeat voluntate.

3. *An dies dedicationis templi in quovis oppido servandus.* — Juxta hanc assertionem, ad jus commune pertinet id, quod disponitur in cap. 1 de Consec., distinct. 3, ubi inter observanda proponitur *dedicatio cujusque oratorii.* Ex quibus verbis videtur colligi, in unoquoque oppido ex præcepto observandum esse diem dedicationis templi ejus. Et ita censuit Specul., in Summ., titulo de Feriis, paragrapho primo; illa tamen verba omittuntur in capitulo ultimo de Feriis, et ideo ali cen-

sent revocatum jam esse illud præceptum. Imo Joannes Andreas, Anton. et Abbas, in dicto capit. ultim., intelligunt illa verba de festivitate quoad officium, non quoad obligationem totius populi, quia esset (inquit) dura obligatio. Tamen quia textus ille a principio incipit: *Pronunciandum est laicis, ut sciant tempora feriandi per annum, et infra: Feriandi autem isti sunt dies*, et postea consequenter eodem modo omnes enumerat, ideo difficile creditur est in illo solo die sermonem esse de officio clericorum. Unde potius dicendum censeo, quod supra jam dixi, legem illam non fuisse Pontificis alicujus, vel Concilii generalis, et ita non potuisse per se constituere jus generale, sed particulare provincie Lugdunensis: neque etiam est extensum illud jus per consuetudinem; nam potius communi usu, et regulariter, talis dedicationis dies non servatur. In Concilio autem Oxomensi, in principio, inter festa observanda ponitur *festum dedicationis cujuslibet Ecclesiæ in sua parochia.* Sed illud etiam declarat particulare jus Anglicanæ ejusdem Provincie, non generale. Idemque censeo de alia lege ibi subjuncta, videlicet: *Quodlibet festum illius Sancti, in cujus honorem fundata est ecclesia, et loquitur de festis observandis omni veneratione*, et non tantum quoad officii celebritatem, nam de his postea separatim tractat, estque lex illa satis pia, et consentanea rationi; nihilominus tamen non obligat generaliter, quia non habetur ex jure communi, neque etiam consuetudine generali recepta est. Idem dicendum est de simili lege lata in Concilio Moguntino, sub Carol., cap. 36, his verbis: *Et illas festivitates Martyrum, vel Confessorum observare decrevimus, quorum in unaquaque parochia sancta corpora requiescunt, similiter etiam Dedicationem templi*; sed de hoc ultimo jam dictum est. Illud vero prius, licet pium et sanctum sit, non potest habere vim legis universalis, quia illud etiam privatum Concilium est, et in jure communi non invenitur. Solum ergo quoad officiorum celebritatem hæc servanda sunt, juxta rubricas, et regulas Missalis et Breviarii Romani; quoad festorum autem observationem nulla est de hoc lex aut universalis consuetudo; ubi autem fuerit, servanda est. Ex quibus concluditur, licet hic modus institutionis et obligationis alicujus festi particularis ex vi juris communis possibilis sit, de facto tamen nullum inveniri jus commune, talem generalem regulam statuens in observatione festorum, ut ex ea particulares ob-

servantiæ oriantur: nam præter ea, quæ attingimus, nullum tale jus commune invenitur, quod ad nostram notitiam pervenerit.

4. *Episcopos posse præcipere festa observanda in suis diocesisibus.* — *An auctoritas Summi pontificis ad hoc necessaria sit.* — Secundo dicendum est, Episcopos in suis diocesisibus habere potestatem instituendi ac præcipiendi festa particularia ibi observanda. Hoc certum est apud omnes, et statim probabitur. Non intelligimus autem solos privatos Episcopos habere hanc potestatem, quia non est dubium quin Summus pontifex hanc habeat potestatem, cum supremam et universalem habeat; non solet tamen immediate illa uti, nisi quando pro universali Ecclesia festum instituit, sed ad summum præbet suam confirmationem et assensum. Inquiri autem potest, an hic assensus necessarius sit, vel Episcopi auctoritas sufficiat. Dicendum vero est, unumquemque Episcopum posse hanc legem ferre pro sua diocesi, absque speciali facultate vel confirmatione Pontificis. Ratio prima est, quia hoc non est Episcopo prohibitum, et eo ipso quod non prohibetur, censetur concessum, quia pertinet ad ordinariam pastorem jurisdictionem. Secunda ratio est, quia hoc ei expresse conceditur in dicto capit. ultim. de Feriis, ibi: *Singuli Episcopi in suis diocesisibus*, et in dicto c. 1 de Cons., distinct. 3. Tertio hoc confirmat usus antiquissimus Ecclesiæ; nam Episcopi hac potestate uti sunt, ut ex historiis et ex variis consuetudinibus diversorum locorum et episcopatum constat.

5. *Objectio.* — *Expeditur.* — Dicit aliquis privatas festivitates ordinarie institui in honorem alicujus Sancti, sive Martyris, sive Confessoris; at non possunt Episcopi sanctum aliquem religiose colendum suæ Ecclesiæ proponere, sine Romanæ Ecclesiæ approbatione, ut declarat Alexander III, in cap. 1, de Reliq. et ven. Sanct.; ergo nec possunt particularia festa ordinare sine Pontificis consensu. Respondeo duo esse hic distinguenda: unum est facultas colendi aliquem ut Sanctum, publico et solemni ritu, quæ per canonizationem aut beatificationem (ut vocant) fieri solet; aliud est obligatio per præceptum inducta ad agendum diem festum in honorem talis Sancti. Hic non de illo priori agimus, sed de hoc posteriori; nam sunt valde diversa, quia prius potest esse sine secundo, ut patet in multis Sanctis, quorum festivitates non celebramus, licet canonizati sint; secundum autem necessario supponit primum: non potest

enim in venerationem alicujus hominis mortui festum dicari, nisi supponatur Ecclesiae legitime propositus tanquam Sanctus, et cum Christo regnans. De hac ergo legitima propositione loquitur Alexander III, in dicto c. 1, de qua in materia de fide, et de Summo Pontifice agendum est. Alia vero decreta, quae Episcopis tribuunt dictam facultatem, loquuntur tantum de secundo, id est, de praecepto observandi diem festum, supposita materiae capacitate, ut recte intellexerunt ibi Innocentius, Joannes Andreas, et Abbas cum Glossa, in cap. unic. de Reliquiis et veneratione Sanctor., in sexto; et Glossa, in c. 1 de Consec., d. 3; Sylvest., verb. *Dominica*, n. 3, contra nonnullos Canonistas, qui dixerunt posse Episcopos, sine praevia canonizatione vel approbatione Pontificis, festos dies hominibus sub opinione sanctitatis defunctis dicare. Sed illi fortasse juxta morem antiquissimum Ecclesiae locuti sunt, quando ex tacita voluntate Pontificis Summi id permittebatur Episcopis cum consensu Metropolitanorum; sed jam non licet sine expressa Pontificis approbatione, juxta decisionem Alexandri III. Imo ille aperte significat non se de hoc novam legem ferre; affirmat enim etiam ante illud decretum id non licuisse.

6. *Quid supponendum ut ab Episcopo possit festum solius Dei praecipere.*—Unde ulterius addo, etiam in festis quae ad solius Dei venerationem ordinantur, ut est, verbi gratia, festum Trinitatis, si speciali praecepto in aliqua dioecesi praeceptum esset (ut de eodem festo Trinitatis dicitur in cap. 2 de Feriis), necessario supponendam esse veram fidem, et existimationem de tali mysterio, juxta dogmata ab Ecclesia Romana approbata; nam praeceptum Episcopi solum addit obligationem talis cultus, non vero fidem approbat. Et eadem ratione, quando de Virgine, vel de Sancto aliquo, cujus felicitas et sanctitas indubie creditur ab Ecclesia, instituitur festum ob specialem aliquam rationem sanctitatis, aut propter sanctam nativitatem, oportet ut ratio illa, et veritas ejus, prius ab Ecclesia Romana probeatur, quam tale festum publice indicetur, vel praecipatur, etiam in particulari episcopatu. Quia oportuit festum et religiosum cultum in veritate fundari; Episcopis autem non est commissa haec facultas approbandi veritatem illam, aut mysterium, quod est fundamentum festivitatis; sed, supposita illa approbatione, data est jurisdictio praecipendi cultum, etiam per festi approbationem. Et hac ratione olim non placebat Bernardo eorum devotio, qui

conceptionem Virginis celebrabant sine approbatione Romanae Ecclesiae; et merito reprehenderetur, si non posset illa festivitas in aliquam in praeservatione fundari; tamen quia generatim celebrari poterat, vel in honorem primae sanctificationis Virginis, quocumque tandem momento facta fuisset, vel in gratiarum actionem ad Deum pro beneficio nobis collato, personam illam nobis dando, et producendo, ideo tolerari potuit illa devotio, quae postea per Romanae Ecclesiae auctoritatem confirmata est. Atque ad hunc modum de similibus particularibus festivitatibus est judicandum.

7. *Utrum necessarius sit cleri et populi consensus.*—*Ratio dubii.*—Uterius vero interrogari potest, an solus Episcopus possit hoc praeceptum imponere sine consensu cleri et populi, vel necesse sit horum consensum simul concurrere. Et ratio dubitandi est, quia ferre praeceptum de observatione festi, est actus jurisdictionis: sed jurisdictio est tantum in Episcopo, non in populo, vel clero; nam ad laicum populum non pertinet legem ferre ecclesiasticam, etiam particulariter, et cum clericis, sed tantum obedire illis. Clerus autem, cum sit subditus Episcopo, illius tenetur obedire praecepto, quia jurisdictio Episcopi, licet non sit suprema, est quasi monarchica in suo episcopatu; et ideo illius praecepto tenentur subditi parere. Et confirmatur ex usu, quia Episcopi ad hujusmodi leges statuendas non solent populum vel clerum in Concilium vocare, sed sua potestate illas conduunt. Respondeo, in rigore juris, Episcopum non solum, sed cum clero, et populo, posse praescribere leges de peculiaribus festis in suo episcopatu servandis. His enim fere verbis ejus potestas circa hunc actum limitatur in cap. ultim. de Feriis, et in cap. 1 de Consec., distinct. 3. Quibus locis id notant Doctores, praesertim Abbas, numer. 4, ubi allegat Innocentium et alios; sequitur Angel., verb. *Feriae*, num. 5; Tabien., num. 10; Sylvest., verb. *Dominica*, numer. 3; Anton., 2 part., tit. 9, capit. 7, § 1. Rationem vero deducit Abbas ex alio principio fortasse magis dubio, quod ea quae possunt aliis afferre praedictum, non possunt praecipere ab Episcopo sine approbatione, vel saltem non cum rationabili contradictione eorum quorum interest. Quod principium ipse probat auctoritate Innocentii, Frederici, et Archidiaconi, non tamen ex jure, nisi ex cap. *Gesta*, capit. *Ubi*, distinct. 74, quae prohibent Episcopis, ne aliquem invitum ordi-

nant aut consecrent, quod longe diversum est. Illud ergo principium, licet sit consentaneum rationi, existimo tamen in rigore solum procedere in casibus a jure expressis, vel contentis in aliqua juris regula. Quod mihi probat ratio dubitandi proposita; nam jurisdictio Episcopi de se monarchica est, nisi a superiori limitetur; limitari autem potest jure communi, vel a Pontifice; ergo quando non invenitur talis limitatio, potest suos subditos obligare praecepto, aut lege sua, quae non sit manifeste iniqua. Quod si subditis gravis visa fuerit, non possunt sua resistere potentia, seu auctoritate, sed ad superiorem recurrere; secus vero erit si potestas ejus jure sit limitata.

8. *Resolvitur quaestio.*—In praesenti ergo omnes admittunt dictam resolutionem quoad cleri consensum, fatenturque jurisdictionem Episcopi in hoc casu esse limitatam, ut sine clero non possit hanc legem ferre, ob dictum capit. ultim. de Feriis. Quod non est speciale, sed frequens, in his quae pertinent ad negotia ecclesiastica, spectantia ad bona Ecclesiae, vel commune jus clericorum, ut constat ex toto titulo, de his quae fiunt a praelatis sine consensu capituli, ubi specialiter videri potest Panormitan., in cap. *Novit*. Quamvis in his multum valeat consuetudo, ut decernitur in cap. 3 de Consuet., in 6. De altera vero parte, quae ad populum spectat, Anton. de But., in dicto capit. ultim., negat assensum vel concursum populi esse necessarium, propter rationem supra positam, quia in his, quae spectant ad religionem, et bonum animae, populus est subiectus Episcopo. Sed revera dicta jura videntur contrarium expresse docere, nam aequè requirunt populi ac cleri consensum; imo dictum c. 1 de Consec., distinct. 3, nullam mentionem cleri fecit, sed solius populi; sub eo tamen a fortiori includitur clerus; unde Abbas, in dicto cap. ultim., dicit requiri consensum, vel saltem praesentiam populi. Addit enim non esse semper consensum necessarium, quia si populus sine legitima causa contradicat, non obstat ejus dissensus. Et in confirmationem, adducit cap. 1, de his quae fiunt a majori parte capituli, et capit. 1, § 63 distinct. Quae jura non de populo, sed de sacerdotibus loquuntur. Unde si aliquid in praesenti probant, etiam de clero idem erit dicendum. Re tamen vera illa jura non probant, quia loquuntur, quando minor pars contradicit in his quae a capitulo, seu congregatione aliqua faciendae sunt: tunc enim pauciorum contradictio non obstat, nisi ubi aliqua ratio manifesta obstiterit, quae co-

ram superiore probanda est, ut Gloss. notat in dicto cap. 1, de his quae fiunt a majori parte capituli. At in praesenti, jus expresse videtur postulare consensum populi, et si totus populus contradicat, videtur censenda major pars, et cujus maxime interest; ergo debet praevallere. Praeterea notanda sunt verba dicti cap. 1 de Cons., d. 3: *Quam singuli Episcopi in suis episcopatibus cum populo collaudaverint*. Ubi verbum, *collaudaverint*, requirit consensum expressum, ut notat Aegidius, quem refert et sequitur Abbas in cap. 1, de his quae fiunt a praelatis, etc., not. 2, numer. 3. Ergo ex vi juris, ac per se loquendo, requiritur in praesenti casu consensus populi. Neque hoc videri debet praeter debitum ordinem, quia cum hujusmodi praecepta non sint ad salutem populi necessaria, sed ad quemdam majorem ornatum et devotionem, et alias possit inde gravari populus, dum a suis laboribus et lucris impeditur, merito potuit jure statui, ut sine suo consensu non cogeretur.

9. Hoc autem videtur intelligendum, quando populus unanimi consensu contradiceret, nam tunc praesumitur ratione aliqua justa moveri; et timeri merito potest tale praeceptum non esse futurum utile, si cum tanta contradictione populi ponatur, ac denique quia jus illi favet. At vero si Episcopus cum clero communiter conveniret, et aliqui de populo assentirent, licet plures contradicerent, tunc forte haberet locum opinio Abbatis, maxime ubi ratio contradictionis justa et clara non videretur, et tunc recurrendum videretur ad superiorem. Haec autem locum habent ante latum praeceptum; semel autem praestito consensu, et stabilito praecepto, non erit in potestate populi contradicere, et illud abrogare, nisi Episcopus consentiat. Episcopus autem potest solus illud abrogare: quia quoad hoc potestas ejus non est ullo jure rescripta. Intelliguntur etiam haec stando in jure communi; nam per consuetudinem videtur huic juri derogatum: solent enim Episcopi cum consilio cleri, vel aliquorum de clero, haec praecepta populo dare, illo non vocato, nec consulto; et similiter solet populus talia praecepta timere et acceptare. Quae consuetudo servanda est, ubi introducta fuerit, juxta cap. 3 de Consuetudin., in sexto. Et tunc etiam censetur populus consentire, per hoc solum quod non contradicit.

10. *Quibus conveniat praeceptum particulare de festo servando cum generali.*—*Aequalia possunt esse in solemnitate.*—Dico tertio,

præceptum hoc de observando aliquo festo particulari, in extensione obligationis quoad loca et personas, differre a generali præcepto, quoad cætera vero omnia fere convenire. Explico assertionem, incipiendo a posteriori parte. Nam si in hoc præcepto consideretur id, quod agendum vel omittendum præcipitur in die festo, ejusdem rationis est præceptum hoc particulare, et universale, id est, ad idem obligat, quia jus non constituit in hoc aliquam differentiam, sed eodem modo, quo generalia festa observari mandantur, declaratur in jure, vel etiam præcipitur ut observentur festa, quæ Episcopi servari præcipiunt in suis episcopatibus; ergo in hac parte est quædam similitudo et æqualitas. Quin potius etiam in gradu obligationis seu solemnitatis potest esse non minor intensive (ut sic dicam) obligatio servandi particulare festum, quam generale. Quia licet generalis lex videatur habere quamdam majorem dignitatem, et consequenter majorem etiam vim obligandi. ex universali potestate, quæ major est, nihilominus in particulari festivitate quodammodo illa universalis ratio imbibitur, quatenus ipsum commune jus præcipit observare festa ab Episcopis indicta. Et præterea ex particularibus rationibus potest augeri particularis festi obligatio, ut si sit insignis benefactor et patronus, vel ipsius reliquæ magna populi veneratione colantur, et similia.

11. *Conveniunt in tempore.* — *Posse observari festum solum usque ad meridem.* — Deinde in tempore pro quo tale præceptum ponitur, solet esse regulariter uniformitas: nam, sicut festa generalia præcipiuntur pro uno die naturali per illa designato, ita etiam particularia, ut constat ex usu, et ex paritate rationis. Dico autem *regulariter*, quia interdum præcipitur festum particulare pro dimidio tantum die, verbi gratia, usque ad meridiem: hoc enim in aliquibus diocesis fieri observavimus in die aliquorum Martyrum, ut sancti Blasii, etc., quod, licet non sit frequens, reprehendi non potest. Quia nullum est jus divinum vel naturale, quod præcipiat ut festum necessario esse debeat viginti quatuor horarum, aut quod prohibeat unam partem tantum diei festivam; et alioquin illa determinatio est voluntaria, seu arbitraria; ergo nihil impedit quominus recte fiat tantum pro dimidio die. Item hoc modo potest quis voto se obligare ad vacandum Deo hora matutina tantum; ergo totus populus; ergo etiam per legem particularem potest obligari, quia potest justa ratio subesse: nam

ut aliqua vacatio fiat, potest suadere pietas, et gratitudo ad Sanctum; ut tamen non fiat pro integro die, potest postulare populi necessitas. Et matutinum tempus sufficiens, et magis accommodatum judicatur, propter Missam audiendam. Interdum vero alicubi præcipitur pomeridianum tempus in feria quinta hebdomadæ sanctæ (ut supra notavi), propter specialem venerationem illius temporis, et propter stationes et frequentiam populi christiani. Hæc vero differentia accidentaria valde est, quia non est in potestate, sed in facti contingentia; nam etiam posset Pontifex pro universa Ecclesia præcipere festum dimidii diei: quid enim obstat? Hactenus vero non fecit, quia non judicavit necessarium, vel quia festa universalis sunt digniora, vel quia universales leges non descendunt ad hæc particularia. Ex his ergo satis patet assertio quoad posteriorem partem.

12. *Quibus rebus differant.* — Prior vero pars declarat propriam, et per se differentiam inter hæc festa, quam posuit Concilium Lugdunense, in dicto cap. 1, addens, quod festivitates episcopales *vicinis tantum circummorantibus indicendæ sunt, non generaliter omnibus.* Ex quibus imprimis constat, præceptum de tali festivitate obligare non extra territorium præcipientis, *quia extra territorium jus dicenti non paretur impune*, ut dicitur in leg. ult., ff. de Jurisd. omn. jud.; et capit. *Ut animarum*, de Const., in 6, ex quo textu hæc pars sufficienter probatur. Et ejus ratio ex eisdem verbis constat, quia actus agentis non extenditur ultra sphaeram activitatis ejus; sed unusquisque Episcopus habet, ut sphaeram limitatam suæ jurisdictionis, territorium suum, seu diocesim, ergo extra illam non obligat. Unde etiam concluditur differentia in ordine ad personas; nam ad servanda universalis festa tenentur omnes fideles totius mundi, et ubicumque existant; ad servanda autem festa particularia tantum obligantur illi homines, qui intra locum talis territorii continentur. Et hoc sensu dictum est in dicto cap. 1, has festivitates solum esse indicendas *circummorantibus*, id est intra terminos diocesis, vel loci pro quo festum indicitur; interdum enim solum pro uno oppido vel civitate jubetur. Sed de hac obligatione plura in sequentibus tractanda sunt.

CAPUT XII.

AN POTESTAS LAICA POSSIT OBSERVATIONEM ALIQUJUS DIEI FESTI PRÆCIPERE SINE EPISCOPI AUCTORITATE.

1. *Ratio dubitandi.* — Ratio dubitandi esse potest, quia princeps sæcularis subditis suis præcipere potest ut aliquo die operibus abstineant, et festum diem agant, propter diem natalis sui, vel propter insignem victoriam, aut aliam rationabilem causam. Dices posse quidem hoc præcipere per modum politici honoris, non per modum cultus religiosi; sic enim feriæ temporum propter temporales utilitates interdum introducuntur. Sed contra, quia potestas sæcularis potest præcipere actus religionis, sicut potest præcipere actus aliarum virtutum justitiæ, temperantiæ, fortitudinis; cur enim non poterit? Hoc enim naturale est, et reipublicæ conveniens; ergo potest præcipere observationem festi alicujus, etiam intuitu religionis, ut ad gratiarum actionem Deo faciendam; et consequenter potest etiam præcipere, non solum vacare ab operibus aliquo die, sed etiam opera religionis exercere, ut audire missam, et hujusmodi: potest ergo festum aliquod instituere et præcipere. Et confirmatur primo, quia unusquisque Christianus potest se voto obligare ad diem aliquem observandum tanquam festivum; ergo et rex potest hoc præcipere subditis, quia votum est veluti lex privata, quam sibi potest vovens imponere in materia religionis; non est autem minus potens voluntas regis ad præcipiendum subditis, quam unusquisque ad sibi legem imponendam; eo vel maxime, quod sicut potest privata persona vovere festivitatem aliquam, ita potest totus populus, seu tota respublica illam vovere; possunt ergo sibi legem imponere in religiosa materia, licet ipsi laici sint; ergo etiam rex vel princeps id poterit. Tandem consuetudo laicorum potest festum diem introducere; ergo et lex principis laici, nam hæc cum proportione æquiparantur: atque huic parti favere videntur multæ leges Cod., tit. de Feriis, ubi imperatores de diebus festivis, et de modo quo servandi sunt, multa disponunt.

2. *Negativa pars approbatur.* — Nihilominus dicendum est, potestatem hanc indicendi et præcipiendi dies festos, et cultui divino dicatos, esse proprie spirituales, seu ecclesiasticas, et ita ad solos Ecclesiæ pastores perti-

nere, ideoque sine illorum consensu non posse principes vel communitates laicas festorum observationem præcipere. Ita sensit Panormitanus, in c. 2 de Feriis, n. 2; Sylvest., verb. *Dominica*, n. 2; Anton., 2 part., tit. 9, c. 7, § 1, et est clara et communis. Sumiturque ex generali illo principio juris, quod laici in spiritualibus nullam habent præcipiendi auctoritatem, c. *Cum laicis*, de Rebus Ecclesiæ non alien., c. *Decernimus*, de Judic., et cap. *Bene quidem*, cum tota d. 86, et similibus: nam festorum observatio, ad publicum Deicultum ordinata, inter spiritualia continetur, nam directe et immediate ordinatur ad bonum animæ, et ad sacra pertinet; ergo. Deinde potest speciale argumentum sumi a simili ex cap. ult. de Reb. Eccles. non alien.; ibi enim habetur non posse potestates laicas de mortuariis disponere, id est, leges ferre circa funera defunctorum, et modum vel circumstantias in eis servandas, quia illa omnia sunt annexa rei spirituali, et concernunt divinum cultum et bonum animæ, ut ibi Doctores adnotant, et cap. *Ecclesia S. Mariæ*, de Constitution. Ergo eadem ratione non potest laica potestas disponere de observatione festorum, quæ magis directe ordinantur ad divinum cultum, et animarum profectum. Et confirmatur, quia alias si sæcularis princeps posset festa præcipere per se, et sine consensu Episcopi, posset etiam prohibere; nam est eadem ratio: consequens autem est contra debitum ordinem Ecclesiæ; nam laica potestas debet esse subordinata Ecclesiæ in spiritualibus, et in omnibus quæ ab illa ordinantur; alias sequerentur schismata et divisiones in Ecclesia, vel spiritualia impedirentur per dispositionem laicorum. Ita res est clara et communis.

3. *Respondetur argumentis.* — Ad argumentum ergo bene ibi responsum est, posse principes sæculares interdum præcipere subditis feriari a laboribus vel mechanicis operibus ad civilem honorem, vel ostensionem lætitiæ, vel ad commodam gubernationem in ordine ad requiem, et salutem corporum, vel in ordine ad collectionem fructuum, et similia, ut constat ex titulo de Feriis, Cod., et ff. Tamen in ordine ad religiosum cultum, non pertinet hæc cura ad temporalem principem. Quod si aliquando rex judicaverit occurrere rationem aliquam sufficientem ad instituendum aliquod festum, debet per Ecclesiæ prælatos competentes id procurare, qui semper ejus desiderio satisfaciunt, prout res postulaverit. Et ad replicam in contrarium, respon-